

Avançament editorial

L'africà

J.M.G. Le Clézio
Traducció: Anna Torcal
i Salvador Company
Edicions 62
Barcelona, 2008
Preu: 19 euros
Pàgines: 128

Jean-Marie Gustave Le Clézio (Niça, 1940) rebrà oficialment el premi Nobel de literatura dimecres. Abans d'aquest reconeixement ja era considerat un dels millors autors francesos vius, amb premis com ara el Renaudot (1963) i el Paul Morand (1980). 'L'africà' és el primer llibre de Le Clézio traduït al català. Us n'oferim un tast abans que arribi a les llibreries aquest mateix dimecres

RECORDS AFRICANS DEL NOBEL LE CLÉZIO

Quan som petits no gastem paraules (i les paraules no es gasten). En aquell temps sóc molt lluny dels adjectius, dels substantius. No puc dir ni tan sols pensar: admirable, immens, poder. Però sóc capaç de sentir-ho. Fins a quin punt els arbres de troncs rectilinis s'alcen cap a la volta nocturna closa per sobre meu, tancant com dins d'un túnel la bretxa sagnant de la carretera de laterita que va des d'Ogoja fins a Obudu, fins a quin punt a les clarianes dels poblats sento els cossos nus, brillants de suor, les siluetes amples de les dones, els nens agafats als seus malucs, tot això que forma un conjunt coherent, desproveït de mentida.

De l'entrada a Obudu, me'n recordo bé: la carretera surt de l'ombra de la selva i entra recta al poblat, a ple sol. El meu pare ha aturat el seu cotxe, amb la meva mare han de parlar amb els oficials. Estic sol al mig de la gentada, no tinc por. Les mans em toquen, passen pels meus braços, pels meus cabells al voltant de la vora del meu barret. Entre tots els que s'amunteguen al meu voltant hi ha una vella. En realitat no sé que és vella. Suposo que és la seva edat el primer que em crida l'atenció perquè és

diferent dels nens nus i dels homes i de les dones vestits més o menys a l'occidental que veig a Ogoja. Quan la meva mare torna (potser vagament preocupada per aquesta aglomeració), li assenyalo aquesta dona: «¿Què li passa? ¿Està malalta?». Em recordo d'aquesta pregunta que li vaig fer a la meva mare. El cos nu d'aquella dona, fet de plec, d'arrugues, la seva pell com un odre desinflat, els seus pits allargats i flàccids, penjant per sobre del ventre, la seva pell clivellada, apagada, una mica grisa, tot això em sembla estrany i alhora autèntic. ¿Com hauria pogut imaginar que aquella dona era la meva àvia? I jo no experimentava horror ni pietat sinó, al contrari, amor i interès, els que suscita la visió de la veritat, de la realitat viscuda. Només em recordo d'aquesta pregunta: «¿Està malalta?». Encara avui em crema estranyament, com si el temps no hagués passat. I no la resposta -sens dubte tranquil·litzadora, potser una mica molesta- de la meva mare: «No, no està malalta, és vella, això és tot». La vellesa, sens dubte més xocant per a un nen en el cos d'una dona ja que encara, ja que sempre, a França, a Europa, país de les faixes i dels enagos, dels sostenidors i de les combinacions, normalment les dones es

Le Clézio era un autor de culte de la literatura francesa abans que el Nobel ens permetés llegir-lo en català. Ara ja ho podem fer

troben exemptes de la malaltia de l'edat. L'ardor que encara sento a les galtes, que acompanya la pregunta ingènua i la resposta brutal de la meua mare, com una bufetada. Allò va romandre en mi sense resposta. Sens dubte la pregunta no era: ¿Per què aquesta dona s'ha quedat així, gastada i deformada per la vellesa?, sinó: ¿Per què m'han mentit? ¿Per què m'han amagat aquesta veritat?

Àfrica era el cos més que no el rostre. Era la violència de les sensacions, la violència dels apetits, la violència de les estacions. El primer record que tinc d'aquest continent és el meu cos cobert d'una erupció de petites butllofes provocades per la calor extrema, una afecció benigna que pateixen els blancs quan entren a la zona equatorial, que porta el nom còmic de «borradura» —en anglès *prickly heat*. Sóc dins de la cabina del vaixell que voreja lentament la costa, al mar obert davant de Conakry, Freetown, Monròvia, despullat a sobre de la llitera, amb l'ull de bou obert a l'aire humit, el cos empolvorat de talc, amb la sensació de ser en un sarcòfag invisible o d'haver estat capturat com un peix dins de la nansa, enfarinat abans de ser fregit. L'Àfrica que a més de prendre'm el rostre em tornava un cos, adolorit, enfibrat, aquell cos

que França m'havia ocultat dins de la suavitat afeblidora de la llar de la meua àvia, sense instint, sense llibertat.

Allò que rebia en el vaixell que m'arrossegava cap a aquell altre món era també la memòria. El present africà esborrava tot allò que l'havia precedit. La guerra, el confinament al pis de Niça (on vivíem cinc en dues cambres sota teulada, i fins i tot sis comptant-hi la minyona, Maria, de la qual l'àvia no s'havia decidit a prescindir), el racionament, o bé la fugida a les muntanyes, on la mare havia d'amagar-se per por que la Gestapo la detingués. Tot això s'esborrava, desapareixia, es tornava irreal. D'ara endavant, per a mi, hi hauria un abans i un després d'Àfrica.

La llibertat a Ogoja era el regne del cos. Il·limitada, la mirada, des de dalt de la plataforma de ciment sobre la qual estava construïda la casa, igual que la cabina d'un rai sobre l'oceà d'herbes. Si faig un esforç de memòria, puc reconstituir les fronteres difuses d'aquell territori. Algú que hagués guardat un record fotogràfic de l'indret s'hauria sorprès del que un nen de vuit anys hi podia veure. Sens dubte un jardí. No un jardí d'esbarjo —¿existia en aquell país alguna cosa que fos d'esbarjo? Més aviat era un espai d'aprofitament, on

el meu pare havia plantat fruiters, mangos, guaiabers, papaiers, i per fer de tanca davant de la varenga, tarongers i llimoners dolços on les formigues havien cosit la major part de les fulles per fer els seus nius aeris, curulls d'una mena de plomissol cotonós que protegia els seus ous. En algun lloc de la part de darrere de la casa, al mig de les males herbes, un galliner on cohabitaven gallines i pintades, l'existència de les quals només me l'indicava la presència, en el cel just per sobre, de voltors als quals el meu pare disparava de vegades amb la carrabina. Un jardí, d'acord, ja que a un dels treballadors de la casa li dèiem *garden boy*. A l'altre cap del terreny devia haver-hi les cabanyes dels servents: el *boy*, l'*small boy* i sobretot el cuiner, que la mare apreciava molt i amb qui preparava els àpats, no a la francesa, sinó sopa de cacauets, moniatos rostits o el fufú, aquella pasta de nyam que era el nostre plat quotidià. De tant en tant, la mare es llançava amb ell a fer experiments, confitura de guaiaba o papaia confitada, o també sorbets que batia a mà. En aquell pati hi havia sobretot nens, en gran nombre, que arribaven cada matí per jugar i parlar i dels quals només ens separàvem quan queia la nit.*

El Le Clézio mallorquí

“Palma era la ciutat de Moguer. És allà que li agradava aturar-se sempre, abans de tornar a partir cap a altres horitzons”. Juan Moguer és el principal actor secundari d'*Hasard*, una novel·la que l'intrèpid navegant i premi Nobel de literatura 2008, Jean-Marie Gustave Le Clézio, va publicar el 1999 a Gallimard i que vaig descobrir per atzar. Un text de l'autor “menys francès de França”, Vila-Matas *dixit*, que demostra la multitud de cartes geogràfiques que té a les mans i com sap dotar de versemblança un personatge i un paisatge que, en aquest cas, crec que li són aliens. Palma, amb Villefranche-sur-mer (Niça), és la ciutat que més apareix en aquesta novel·la, una *bildungsroman* en la qual l'autèntica protagonista és Nassima, una noia de quinze anys nascuda a la ciutat francesa que es cola com a polissona dins l'*Azzar*, el vaixell de Moguer. Parlem d'un *self-made man*, esdevingut productor d'èxit a Hollywood, que es passeja pels mars del món sense importar-li on llançar l'àncora. Palma, la seva ciutat, on va venir al món

abans de traslladar-se d'adolescent cap a Barcelona. Moguer ens recorda el lladre de Jean Genet, per les descripcions que fa dels baixos fons de la capital catalana, i és molt millor que els lacònics i cara eixuts personatges que poblen una altra novel·la mallorquina moderna

A 'Hasard' copsem la precisió de l'escriptor

d'aspiracions internacionals, *Andamios*, de Mario Benedetti, que transcorre principalment a Pollença.

Pels detalls de les localitzacions (Paseo du Généralissime en lloc de l'actual i de sempre passeig del Born) i els retrats dels ambients (massa sotanes pel centre de Palma) diria que l'acció està situada cap a finals dels 1960 o principis dels 1970. Le Clézio no data mai la novel·la, però sí que deixa clar que Moguer parla amb “orgull català”, idioma que fa servir de manera referencial a l'obra. L'important aquí, no obstant, no és el perquè sinó la precisió de l'escriptor i com construeix una obra amb retalls de realitat que ens parla d'una noia que busca les seves arrels i que, per fer-ho, té la gosadia d'embarcar-se en una aventura de final inospitat. Segurament no és el millor Le Clézio, però *Hasard* sí que és una novel·la correcta, amb les dosis de lirisme d'un gran prosista, potser una mica naïf, però que almenys s'ha acostat a la nostra cultura sense benes als ulls. Ja tenim un Nobel mallorquí.*

Andreu Gomila

